
THE NATIONAL SECURITY SYSTEM

Marin Petkov

Vasil Levski National Military University, Veliko Tarnovo, Bulgaria, marin_5kov@abv.bg

Abstract: The rapid development of science and technology has led to the emergence of a crisis in society. Science "pushes" religion, but does not offer a new moral code in its place. The definitions of "security" are almost as many and as controversial as postmodernism. For the purposes of this study, however, it will be sufficient to define security as "the functional state of a system that provides for the neutralization and counteraction of external and internal factors affecting or potentially damaging the system." This scientific article presents a study, which seeks to answer the question why the paradigm "security" is so important in the postmodern society, what are the roots of its influence and meaning, and to seek conclusions and guidelines for its increase.

Keywords: national security, system, NATO, policy.

СИСТЕМАТА ЗА НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ**Марин Петков**

Национален военен университет „Васил Левски“- Велико Търново, България, marin_5kov@abv.bg

Резюме: Бурното развитие на науката и технологиите довежда до възникването на криза в обществото. Науката „избутва“ религията, но не предлага нов морален кодекс на нейно място. Дефинициите на понятието „сигурност“ са почти толкова много и така противоречиви, както тези за постмодернизма. За нуждите на това изследване обаче ще бъде достатъчно да дефинираме сигурността като „функционалното състояние на дадена система, което осигурява неутрализирането и противодействието ѝ на външни и вътрешни фактори оказващи влияние или можещи да въздействат деструктивно на системата“. В настоящата научна статия е представено изследване, което търси отговор на въпроса защо парадигмата „сигурност“ е толкова важна в постмодерното общество, какви са корените на нейното влияние и значение и съответно да се потърсят изводи и насоки за нейното повишаване.

Ключови думи: национална сигурност, система, НАТО, политика.

ВЪВЕДЕНИЕ

Терминът „система за национална сигурност“ много често се използва в различни анализи, документи или в политическата реторика без да има легално определение за това какво представлява тази „система“.

Сигурността на системата е състояние, при което е гарантирано нейното съществуване и са защитени надеждно жизненоважните ѝ интереси. Съществува ли заплаха за тези интереси, системата се намира в състояние на несигурност. Затова за защита на жизненоважните интереси се отделят значителни ресурси, като само по този начин системата може да гарантира своето успешно съществуване и развитие.

Сигурността е основна потребност. Според Джон Бъртън сигурността е сред базисните индивидуални и групови потребности, и то такива, които се отстояват независимо от цената. Според йерархията на потребностите на Абрахам Маслоу на второ място е нуждата от безопасност и сигурност. Тази нужда е непосредствено над физиологичните потребности - глад, жажда, сън и др., които отразяват в крайно слаба степен индивидуалността на личността. Нуждата от сигурност е първата, в която осъзнато се проектира човешката индивидуалност и която поражда у човека стимул за взаимодействие с другите хора, подбуди за себеизява и творчество.

СЪЩНОСТ НА СИСТЕМАТА ЗА НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ [1-9, 13-27]

За всяка жива система е естествен стремежът към повече сигурност. Сигурността е характеристика на всяка система и тя е нейната способност да се съхрани при промяна на средата, условията и обстоятелствата, от които зависи; да функционира и развива оптимално, т.е. при най-малък разход на ресурси да осъществява заложените в нея закономерности и цели.

Сигурността е равновесие. Ако дадена система е в неравновесие или в такова неустойчиво равновесие, при което и най-малкото въздействие върху ѝ може да я извади необратимо от него, логично не може да се говори за сигурност на тази система. Ако обаче системата е в устойчиво равновесие, така че при

всяко въздействие тя, дори да се отклони от равновесното си положение, след кратки колебания да се връща в него, може да се счита, че тя има достатъчно сигурност. В този смисъл сигурността е мярка за устойчивостта на равновесното положение на системата.

Според съвременните специалисти основните компоненти на системата на национална сигурност са четири. Това са: стратегическите документи, нормативната база, дейността на специализираните държавни структури и органи и техните способности и, на четвърто място, взаимодействието между обществото и специализираните структури и органи. Последното често е подценявано, но за функционирането на системата е необходимо обществото да е убедено, че тя работи за гарантиране на националната сигурност. Това е особено важно при съвременните рискове за сигурността, когато се разчита на информация и съдействие от гражданите. Без доверие това взаимодействие не може да се реализира.

Нормативната база на системата на национална сигурност е изключително важен елемент, особено в демократичното общество. Към настоящия момент са приети всички основни документи, регламентиращи отношенията в сферата на националната сигурност. Няма специализирана структура, която да функционира на базата на ясни правни норми, каквато практика имаме в продължение на много години.

Доктриналните основи на системата са този елемент, който трябва да дефинира сигурността като динамично понятие и да постави всички останали елементи във взаимодействие.

В зависимост от правните системи и практики, в различните държави има различни доктринални документи, които могат да бъдат стратегии и концепции, бели книги, президентски доклади и т.н. Общото е, че тези документи дават дефиницията на рисковете и заплахите, посочват целите на националната сигурност, дават насоки за развитие на нормативната база, на способностите и структурите, посочват основни задачи за изпълнение и т.н.

Теорията за сигурността в голяма степен е построена върху тезата, че държавата има жизненоважна роля за осигуряване и защитата на националната сигурност. Държавата е главен фактор и носи отговорност за обезпечаване на сигурността на отделния човек и на обществото, като цяло.

Когато се разглежда системата за защита на национална сигурност, е необходимо да се посочи, че това не е просто механичен сбор от структури, норми и хора, а сложна организация, с много силни взаимни връзки, координация и управление. Системата е уникален комплекс от компоненти, различни нива на подчиненост и задължително необходим синергичен ефект, който повишава значително нейните възможности до степен, когато тя е в състояние надеждно да генерира сигурност. В толкова сложна социална система, каквато е системата за защита на национална сигурност, именно държавата е главният фактор.

Основно изискване към системата за защита на националната сигурност е тя да съхрани при всички обстоятелства способността си да действа самостоятелно и да реагира адекватно винаги, когато националната сигурност е застрашена. Тези възможности зависят и от това какво е отношението на системата спрямо другите такива и доколко тя е интегрирана в системите за колективна сигурност.

За да изпълнява предназначението си, една система за защита на национална сигурност трябва да бъде национална по характер, с висока степен на интегритет и ефективно управление, като система и да генерира сигурност. Тя трябва да бъде адаптивна и да се самоусъвършенства в съответствие с промените в средата за сигурност. Системата за защита на национална сигурност съществува в определено време и пространство и е функция както на трайни тенденции, така и на внезапни промени на средата. Силно влияние върху нея имат традициите, менталитета и историческата памет на обществото.

Република България е изградила система за национална сигурност, която има за цел постигане на съвременна управляемост на усилията на държавните институции, местната власт, стопанските субекти, гражданите и техните организации за гарантиране принципите на демокрацията и устойчивото икономическо развитие и просперитета на страната.

Решаваща роля във формирането, функционирането и осигуряването на ефективността на системата за защита на националната сигурност има адекватното осъзнаване от обществото на националните ценности, интереси и цели, от една страна, и тяхното реализиране в политическата и социално-политическа организация на обществото и държавата, от друга. Националните ценности, интереси и цели са основните движещи сили в системата за защита на националната сигурност. Те определят нейния характер, съдържание, конфигурация, насоченост и са в безусловна взаимна връзка.

Определящ фактор за националната сигурност е общо-политическия курс на държавата. Той е генералната посока на действие, възприета и осъществявана от държавното ръководство във вътрешно и външнополитически план при решаване на въпросите на националната сигурност като цяло.

Един от най-важните съставни елементи на общо-политическия курс на държавата е политиката за национална сигурност, чиято главна цел е запазването и укрепването на мира в обстановка на вътрешна стабилност и международна безопасност, както и осигуряване на благоприятни условия за прогресивно развитие на нацията. Систематизирани, основните положения на политиката за национална сигурност се отразяват в Концепцията за национална сигурност, разработването на каквато е проява на отговорността, която изграждащото се гражданско общество има за своето бъдеще. Целта, която се преследва с изготвянето на концепцията, е да се създадат предпоставки за формиране на обществен консенсус относно националните интереси и цели, както и да се определят пътищата за тяхното осъществяване. Много важен акт е приетата Стратегия за национална сигурност от Народното събрание, през 2011г. Тя възплава миролюбивия характер и традициите на добросъседство и взаимноизгодно сътрудничество, характеризиращи политиката на Република България. Тя е част от усилията на Европейския съюз и НАТО към разширяване зоната на стабилност, сътрудничество и благоденствие посредством неутрализиране на заплахите от тероризма и екстремизма, преодоляване на регионалните конфликти и активно участие в решаването на глобалните проблеми. От особено значение е приносът на страната ни за стабилизиране на междудържавните отношения и прилагането на принципа за ненамеса във вътрешните работи на страните от Балканския полуостров и в Черноморския район. Стратегията очертава по-широко разбиране за националната сигурност, като извежда на предно място сигурността на гражданина, обществените и икономическите аспекти, без да подценява измеренията, свързани с отбраната, външната политика, разузнаването, охраната на обществената ред и защитата на законността. Повече от всякога е очевидно, че крайният продукт и същинският смисъл на понятието национална сигурност е защитеността на отделния гражданин, неприкосновеността на неговата свобода и достойнство. Стратегията за национална сигурност на Република България посочва националните интереси, необходимите условия и предпоставки за тяхното реализиране чрез неутрализиране на рисковете и заплахите за страната и нейните граждани. Националните и секторните приоритети и политики за сигурност са насочени към защитата на националните интереси, като се отчита динамиката на средата за сигурност при оптимално разпределение на ресурсите за постигане на ефективно управление на системата за сигурност.

Политиката за сигурност е насочена към повишаване на усещането за сигурност сред гражданите чрез създаване на необходимите условия и предпоставки за гарантиране на националните интереси, ограничаване на въздействието от рисковете и заплахите и оптималното разпределяне на ресурсите.

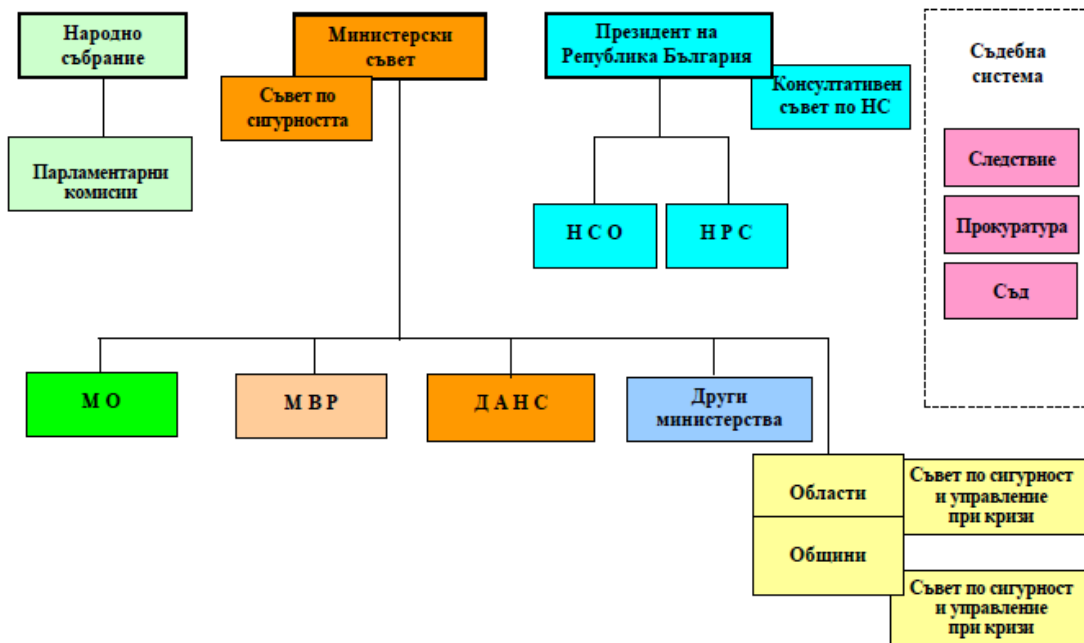
СТРУКТУРА НА СИСТЕМАТА ЗА НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ [2, 4-8, 10-27]

Системата за защита на националната сигурност включва различни органи, осъществяващи националната политика за сигурност. Системата за защита на националната сигурност на Република България се състои от държавни органи и структури, които осъществяват дипломатическа, отбранителна, разузнавателна, контраразузнавателна, оперативно-издирвателна, правоохранителна и охранителна дейност и които са представени в Съвета по сигурността към Министерския съвет. (Фиг. 1)

Такива органи са Министерство на отбраната, Министерство на външните работи, Министерство на финансите, Министерството на вътрешните работи, Държавна агенция „Национална сигурност“, Държавна агенция „Разузнаване“, Служба „Военна информация“, Националната служба за охрана.

Посочените органи и структури при защита на националната сигурност осъществяват:

- взаимодействие и координация при извършване на дейностите си и при изпълнение на конкретни задачи;
- сътрудничество с другите държавни органи и организации, с органите на местното самоуправление, с юридически лица и граждани;
- сътрудничество със сродни институции в други държави и международни организации.

Фиг.1 Структура на системата за национална сигурност.

Ръководителите на органите и структурите от системата за защита на националната сигурност координират дейността си по защита на националната сигурност, като издават съвместни инструкции, с които се определят редът и начинът на взаимодействие. Необходимото взаимодействие се извършва чрез писмена кореспонденция, работни срещи, създаване на съвместни работни групи и провеждане на координирани мероприятия, както и други форми съобразно тяхната компетентност. За целите на взаимодействието органите и структурите се информират и съгласуват действията си при постъпване на информация от интерес за дейността на друг орган или структура.

Органите на Министерството на вътрешните работи, Държавна агенция „Национална сигурност“, Държавна агенция „Разузнаване“, Служба „Военна информация“ и Националната служба за охрана си предоставят информация и/или достъп до базата от данни, създавани, съхранявани и ползвани при условията на Закона за защита на класифицираната информация, при условия и по ред, определени в съвместна инструкция на ръководителите им.

Органите и структурите от СЗНС могат да сключват споразумения за обучение на служители и за обмен на служители помежду си и с други органи и структури.

По същество системата за защита на националната сигурност представлява социална организация. Под организация се разбира обединение на хора, всеки от които извършва целенасочена дейност за постигане на общи цели и интереси (Фиг. 1).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В най-новата история на България са приети редица документи, които обхващат целия сектор за сигурност или отделни негови елементи. Като общи документи може да посочим приетата през 1998 г. Концепция за националната сигурност, Актуализирана стратегия за национална сигурност на Република България. Приета с Решение на НС от 14.03.2018 г., Стратегия за противодействие на радикализацията и тероризма (2015-2020), План за изпълнение на Стратегия за противодействие на радикализацията и тероризма (2015-2020), Национален план за противодействие на тероризма приет с решение № 1 от 05.01.2016г. на МС, Закон за управление и функциониране на СЗНС приет на 29.07.2015г.

В сферата на отбраната стратегически документи са Военната доктрина и Бялата книга за отбрана. Въпреки голямото значение на доктриналните основи на системата на националната сигурност, у нас значението на тези документи се подценява, като това най-често се изразява в тяхното приемане със закъснение, липсата на актуализация на вече приети документи или тяхното незачитане при взимане на управленски решения, които би следвало да отговарят на одобрените вече стратегически документи.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Баев, Й., Рачев, В. и др. Системи и организации за международна сигурност, национална и международна сигурност, София, 2005.
- [2] Бахчеванов, Г. Система за национална сигурност: Държавни институции и оперативни компоненти, София, 2007.
- [3] Мичев, С. Велкова, Л., Рачев В. и др. Социално-икономически аспекти на сигурността, Национална и международна сигурност, София, 2005.
- [4] Стойчев, С. Основи на международната и национална сигурност, София, 2010.
- [5] Слатински, Н. Същност, смисъл и съдържание на сигурността. София, 2011.
- [6] Казаков, К. Управление на системата за защита на националната сигурност. София, 2016.
- [7] Василев, М. Система за национална сигурност на РБ и проблемите по нормативното и регламентиране. София, 2015.
- [8] Актуализирана стратегия за национална сигурност на Република България. Приета с Решение на НС от 14.03.2018г., обн., ДВ, бр. 26 от 23.03.2018г.
- [9] Закон за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност. Приет от 43-то Народно събрание на 29 юли 2015г.
- [10] Петков М. Основи на националната сигурност, 2013.
- [11] Стратегия за национална сигурност на Република България, 2011.
- [12] Закон за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност. Приет от 43-то Народно събрание на 29 юли 2015г.
- [13] Stefanov, S., Terziev, V., Banabakova, V. The undertsanding of security in the postmodern society. // ADVED 2018- 4th International Conference on Advances in Education and Social Sciences Abstracts & Proceedings, 15-17 October 2018- Istanbul, Turkey, International Organization Center of Academic Research, www.ocerints.org, Istanbul, Turkey, 2018, pp. 93-102, ISBN: 978-605-82433-4-7.
- [14] Stefanov, S., Terziev, V., Banabakova, V. Levels of security and postmodern society. // ADVED 2018- 4th International Conference on Advances in Education and Social Sciences Abstracts & Proceedings, 15-17 October 2018- Istanbul, Turkey, International Organization Center of Academic Research, www.ocerints.org, Istanbul, Turkey, 2018, pp. 111-119, ISBN: 978-605-82433-4-7.
- [15] Terziev, V., Stefanov, S., Banabakova, V. Implementattion of the common european security and defence policy in the context of its military aspect. // ADVED 2018- 4th International Conference on Advances in Education and Social Sciences Abstracts & Proceedings, 15-17 October 2018- Istanbul, Turkey, International Organization Center of Academic Research, www.ocerints.org, Istanbul, Turkey, 2018, pp. 120-131, ISBN: 978-605-82433-4-7.
- [16] Terziev, V., Stefanov, S., Banabakova, V. Common European security and defence policy. // ADVED 2018- 4th International Conference on Advances in Education and Social Sciences Abstracts & Proceedings, 15-17 October 2018- Istanbul, Turkey, International Organization Center of Academic Research, www.ocerints.org, Istanbul, Turkey, 2018, pp. 132-148, ISBN: 978-605-82433-4-7.
- [17] Terziev, V., Stefanov, S., Banabakova, V., Iliev, I. Understanding of security in the postmodern society. // Fifteenth International Scientific Conference: Knowledge in practice, Bansko, Bulgaria, International Journal of Knowledge and Learning, Institute of Knowledge Management- Skopje, 20, 2017, N3, pp. 1379-1389, ISSN 1857-923X for e – version, ISSN 2545-4439 for printed version.
- [18] Terziev, V., Stefanov, S., Banabakova, V., Iliev, I. Levels of security and modern society. // Fifteenth International Scientific Conference: Knowledge in practice, Bansko, Bulgaria, International Journal of Knowledge and Learning, Institute of Knowledge Management- Skopje, 20, 2017, N2, pp.1031-1041, ISSN 1857-923X for e – version, ISSN 2545-4439 for printed version.
- [19] Terziev, V., Stefanov, S., Banabakova, V., Iliev, I. Common European security and defense policy. // Fifteenth International Scientific Conference: Knowledge in practice, Bansko, Bulgaria. International Journal of Knowledge and Learning, Institute of Knowledge Management- Skopje, 20, 2017, N2, pp.741-757, ISSN 1857-923X for e – version, ISSN 2545-4439 for printed version.
- [20] Terziev, V., Stefanov, S., Banabakova, V., Iliev, I. Implementation of the common European security and defense policy in the context of its military aspect. // Fifteenth International Scientific Conference: Knowledge in practice, Bansko, Bulgaria, International Journal of Knowledge and Learning, Institute of Knowledge Management- Skopje, 20, 2017, N2, pp.953-963, ISSN 1857-923X for e – version, ISSN 2545-4439 for printed version.

-
- [21] Terziev, Venelin. National security of the republic of Bulgaria. // International Journal of Management and Applied Science, 3, 2017, N 4, ISSN: 2394-7926, pp.22-28.
- [22] Стефанов, С., Терзиев, В., Банабакова, В. Разбирането за сигурност в постмодерното общество. // International scientific conference „CONFSEC 2017“, 11-14 December 2017, Theoretical foundations of security, national and international security, 1, 2017, N 1(1), ISSN (PRINT) 2603-2945, ISSN (ONLINE) 2603-2953, pp.4-10.
- [23] Терзиев, В., Стефанов, С., Банабакова, В. Реализирането на общата европейска политика за сигурност и отбрана в контекста на нейния военен аспект. // International scientific conference „CONFSEC 2017“, 11-14 December 2017, Theoretical foundations of security, national and international security, 1, 2017, N 1(1), ISSN (PRINT) 2603-2945, ISSN (ONLINE) 2603-2953, pp.31-36.
- [24] Терзиев, В., Стефанов, С., Банабакова, В. Нивата на сигурност и постмодерното общество. // International scientific conference „CONFSEC 2017“, 11-14 December 2017, Theoretical foundations of security, national and international security, 1, 2017, N 1(1), ISSN (PRINT) 2603-2945, ISSN (ONLINE) 2603-2953, pp.11-16.
- [25] Терзиев, В., Стефанов, С., Банабакова, В. Общата европейска политика за сигурност и отбрана. // International scientific conference „CONFSEC 2017“, 11-14 December 2017, Theoretical foundations of security, national and international security, 1, 2017, N 1(1), ISSN (PRINT) 2603-2945, ISSN (ONLINE) 2603-2953, pp.40-49.
- [26] Terziev, V., Nichev, N., Bankov, S. Corruption and national security. // Международный научный журнал Иновационная наука, №10-3/2016, Частях 3, Уфа, Россия, ISSN 2410-6070, с.189-196.
- [27] Terziev, Venelin. National security of the republic of Bulgaria. // Proceedings of Academics World 57th International Conference, 13th -14th February 2017, Paris, France, ISBN: 978-93-86083-34-0, pp.17-23.